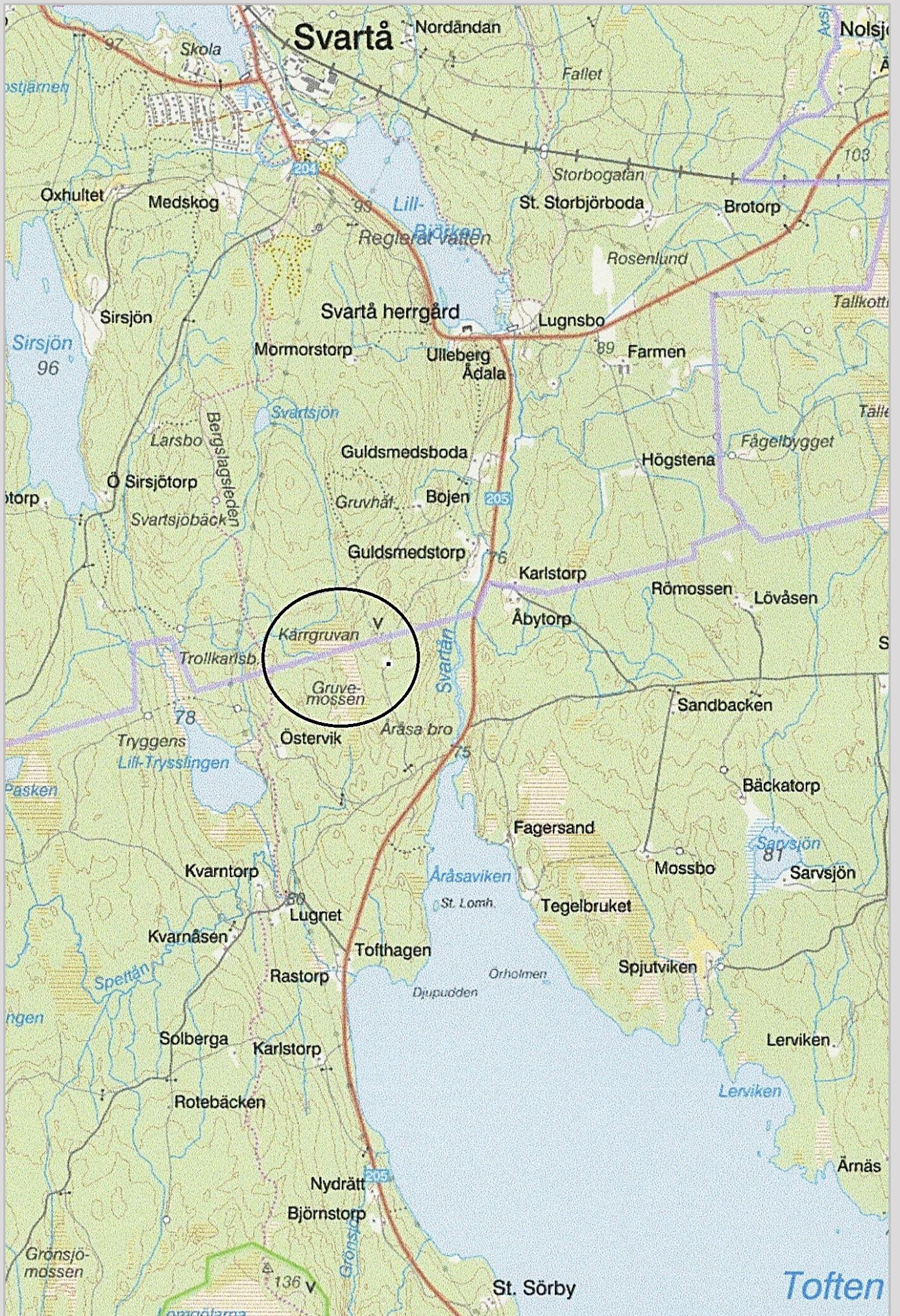

A large, weathered, and charred tree trunk stands prominently in the foreground, its bark deeply textured and greyed with age. The trunk is set against a backdrop of a lush forest with tall, thin trees and dense green foliage. The sky is visible through the canopy at the top. The overall scene is one of a quiet, wooded area.

Kärrgruvan

Skräddare
Ivar Lundström
berättar

Ivar Lundström.

Släkt och Gårdshistoria

I ”**Släkt- och Gårdshistoria**” berättar skräddare Ivar Lundström om gruvdriften och människorna i den lilla byn Kärrgruvan nordväst om sjön Toften.

En berättelse som speglar en tid som präglas av hårda levnadsvillkor.

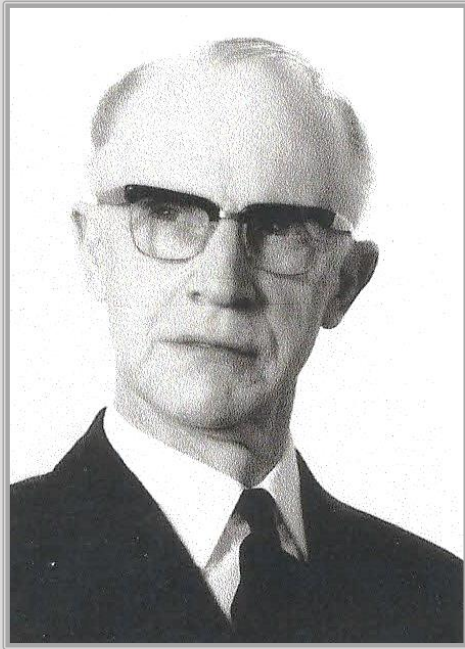
Ivar, född 1910 i Kärrgruvan, samlade fakta och berättelser från tidigare generationer och förde anteckningar under många år, den sista skrevs ned i december 1987, samma dag som han avled.

Familjen Lundström i Södra Kärrgruvan, i mitten står Ivar mellan föräldrarna Ester och Albert.

Kaffekalas i Kärrgruvan, t h sitter Ivars far Albert Lundström med yngsta dottern Sigrid i knät.

Skräddare Ivar Lundström

”Släkt- och Gårdshistoria”

av

Ivar Lundström

Jag vill med denna skildring berätta om vår släkts historia och om de gårdar och platser där de levat och bott.

Jag är medveten om att det är vissa brister i denna skildring, den skulle ha varit bättre om jag förstått eller tänkt på att mera utfråga de gamla om tiden som varit.

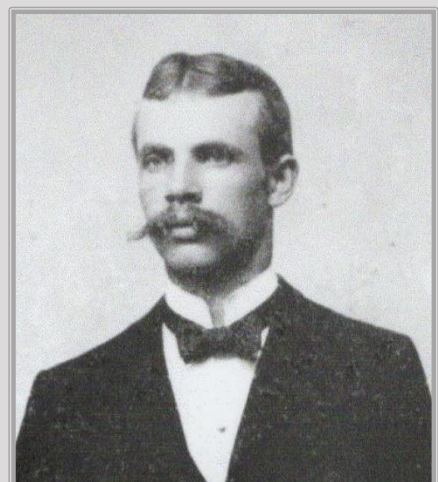
Jag vill dock med detta, så utförligt som möjligt, försöka att berätta allt jag vet och har kännedom om.

Som grund ligger vad som berättats för mig av min far men även av andra äldre personer, dessutom också vad jag läst i historieböcker som berör hembygden samt vad jag också på annat sätt försökt att utforska.

Mycket värdefulla bidrag i fråga om namn, årtal och data är hämtade ur Evert Björkmans släktforskning.

Övriga viktiga uppgifter är hämtade från Landsarkivet i Uppsala, Pastorsämbetet i Ramundeboda, Kvistbro, Karlskoga och Nysund. Mantalsuppgifter från Kvistbro västra distrikt, mikrofilm, anteckningar av Daniel Harbe, Mauritz Magnusson, Carl Nykvist med flera och köpehandlingar från bergsmansgården i Baggetorp.

Ivars far, skräddarmästare
Albert Lundström, 1875 - 1955

Augusta och Anders Lundström, Södra Kärrgruvan, 1911

Den äldsta bebyggelsen vid Kärrgruvan

Hur länge det har funnits stugor och människor vid Kärrgruvan är ingen som vet. Det går heller inte få veta det i kyrkoarkiv, därför att när Skagershults kyrka brann ned, det var natten till nyårsdagen år 1893, så gick kyrkoarkivet till spillo.

Det var Skagershults andra kyrka, den var färdig 1878.

Vi vet dock säkert att bebyggelsen vid Kärrgruvan har funnits sedan mitten av sextonhundratalet, men det är mycket troligt att man får gå längre tillbaka i tiden. De allra äldsta stugorna var antagligen de som låg närmast mossen.

Det var två stugor med var sitt litet torp, båda stugorna är nu borta, den som låg längst i söder var antagligen den äldsta.

De hette Mosstorp och hade denna fastighetsbeteckning så länge de fanns kvar.

Alla de andra stugorna, vilka jag skall återkomma till längre fram, hette Kärrgruvan. De hade alltså tillkommit i samband med att gruvdriften började och fick då namnet därav.

På grund av denna omständighet är det ju troligt att de båda stugor och torp som hette Mosstorp fanns redan innan gruvdriften började.

Att de låg närmast mossen kan tänkas berodde på att människorna på den tiden utnyttjade kärr och myrar för slåtter och det låg ju nära till hands där. Den som låg längst i söder är borta sedan lång tid tillbaka, men rester efter något äppelträd finns ännu kvar och minner om var stugan en gång stått.

Min far berättade att den sista som bodde där var en gammal gumma som kallades "Myr-Ingrid". Efter hennes död blev båda torpen ihopslagna till ett torp.

Den stugan som låg längst i norr fanns kvar till i slutet av 1940-talet, den skänktes då av bolaget till Fagersands Missionsförsamling och flyttades då därifrån och sattes upp intill Lugnets skola där den användes som gudstjänstlokal under en följd av år, numera är den uthyrd som sommarbostad.

Skogvaktare
Per Gustav Pettersson
Mosstorp

Den siste som bodde kvar i den, när den stod kvar vid Mosstorp var en pensionerad skogvaktare, Per Gustav Pettersson, med sin hustru och yngsta dottern. Hustrun hette Beata, född Rundqvist.

Pettersson var bondson från Kvarntorp, han dog vid Mosstorp år 1944, 93 år gammal.

Han var under sin tjänstetid en stor jägare och mycket skicklig skytt, han hade bokfört alla djur han skjutit, det var sammanlagt 1 218 djur. Den största älgdjur som någonsin skjutits på Hasselfors-godset sköt Pettersson år 1880, den vägdes 822 kg. Huvudet av älgen är uppstoppad och finnes bevarat på ett grevligt gods i Södermanland. Hagelgeväret som han använde vid harjakt har jag blivit ägare till.

Den familj som bodde före Pettersson vid Mosstorp hette Larsson men kallades Lööv, Alfred och Johanna Lööv.

Före dem var det en familj, Johan och Sofia och deras barn, efternamnet vet jag ej. Johan drucknade i Toften, utanför Stora Sörby någon gång i slutet av 1800-talet. Båda dessa torp är nu helt igenväxta av skog.

Längre tillbaka i tiden känner jag inte till vilka som levat och bott där.

Namnet Mosstorp användes aldrig som postadress, det var Kärrgruvan, det var som förut nämnts endast fastighetsbeteckning.

Per Gustav och yngsta dottern Hanna,
"Hanna i Gruvan".

Vägen som söderifrån, från Västringsvägen går fram till Kärrgruvan är alltså mycket gammal. Den gick från början antagligen direkt fram till de nämnda Mosstorpen.

Närmast dessa finns ännu rester kvar av vägen från äldsta tid och är ett minne av denna.

Den var säkert i ett mycket dåligt skick, närmast endast en stig, men blev senare, antagligen i samband med att malmbrytningen började, förbättrad, och kom då att gå rakt fram till området för gruvorna, under senare år blev den ytterligare förbättrad.

Troligen fanns redan vid denna tid en väg eller stig som från Mosstorpen gick fram till den mycket gamla Tivedsvägen.

En stig gick från spången över ån vid Guldsmedstorp genom Högstenshagen till handelsboden vid Fågelbygget.

En annan från Kärrgruvan, den s.k. ”gengången”, till Tivedsvägen i närheten av Bojen. Vid längre färder användes ju hästskjuts, men de som inte hade dragare fick ju ofta gå till fots även mycket långa vägar.

I samband med att gruvdriften började så byggdes flera stugor. Utom de båda äldre Mosstorpen byggdes ytterligare fem stycken stugor och odlades upp torp till dessa. Det var alltså sju stugor men med nio familjer.

Den första och äldsta av de stugor som byggdes efter malmbrytningens början är antagligen den som vår släkt senare kom att arrendera.

Det var ju i närheten av där denna stuga byggdes som den första malmbrytningen började och den första gruvan togs upp. Detta var på Falkenbergens egen mark och därför kan man ju ta för givet att han också lät bygga stugan därintill.

Framför "Karl-Jansa stugan" står fr v Carl Jansson med hustrun Adolfina, sonen Petrus, dottern Beata med sin son Erik och svägerskan Amanda Amalia.

GAMMALT LÅNGHUS MED
2 BOSTÄDER SISTA BOENDE
CAROLINA LYTELL 1906
CARL FREDRIK ERIKSSON 1911
REVS 1919

CARL ERSSTUGAN
SISTA BOENDE 1907
CARL ERSSON

ELIS STRÖM
SISTA BOENDE 1970

Kärrgruvan - torplämningar

Melker Falkenberg af Bålby

Bålby herrgård, teckning av Anders Lindecrantz

Gruvdriften

Den livländske adelsmannen Henrik von Falkenberg var sedan ungdomen i tjänst hos den svenske kungen, först Johan III och sedermera Karl IX.

Han var ägare till ett flertal gods i Livland, vilka samtliga han förlorade genom krig med Sverige, godsen erövrades av fienden.

Livland hade ju förut tillhört Sverige. Som ersättning för de förlorade godsen erhöll Falkenberg i förläning av Karl IX, den 7 juni 1603, hela Tångeråsa socken, den omfattade då förutom nuvarande Tångeråsa även nuvarande Skagershult och den sträckte sig ända ned till Skagern, därav sedermera namnet Skagers-hult (hult är skog).

Tångeråsa var alltså förut i kronans ägo. Sätessgården var Trystorp och Falkenberg bosatte sig där, han dog på Trystorp år 1629 och ligger begravd i Nikolaikyrkan i Örebro.

Han hade två söner, Konrad och Melker. Redan fem år före faderns död, alltså 1624, delades godset i två delar. Konrad fick den bäst uppodlade delen, det nuvarande Tångeråsa och Melker fick den del som låg väster om mossen och som sedermera kom att heta Skagershult.

Bålby herrgård

Som sätesgård lät Melker upprusta och tillbygga det gamla Bålby som omnämnes första gången år 1476. Han var således den förste ägaren av Bålbygodset.

Under första hälften av sextonhundratalet hade järnhanteringen ett kraftigt uppsving och Falkenberg hade planer på att anlägga en masugn eller hammare vid Hasselfors ström.

På sina domäner sökte han efter järnmalm och det heter att han fann sådan norr om Toften. Han började där bryta en gruva som fick namnet Kärrgruvan.

Första gången Kärrgruvan omnämnes är i ett protokoll från Edsbergs härad år 1656, men eftersom Melker Falkenberg dog redan 1651 så är det troligt att malmbrytningen var påbörjad redan då.

"Herrgruvan"

Den första och äldsta gruvan är den som ligger närmast bakom "våra" uthus, den kallas Herrgruvan.

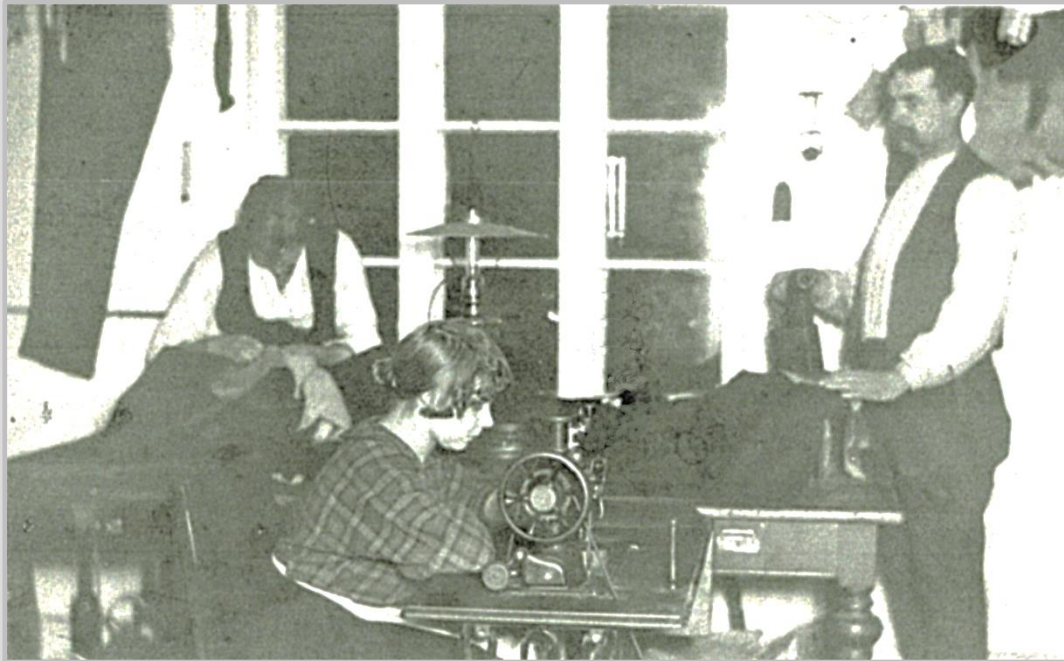
Varphögarna som är upptagna ur denna är mindre och betydligt mer överväxta med mossor och gräs och träd än den stora varphögen som är upptagen ur en annan gruva.

På norra sidan om Herrgruvan låg också smedjan och det är troligt att det på södra sidan, snett bakom "våra" uthus har kolats för att få träkol till smedjan, platsen odlades senare upp till en liten åker och jorden där är blandad med stybber av kol.

Men det har säkert kolats för detta ändamål på en plats uppe i skogen strax öster om Herrgruvan, denna kolbotten blev senare också uppodlad samt även utökad och inhägnad.

Ur Herrgruvan måste såväl malm och sten som vatten vindas upp med en handvind. Djupet i denna gruva torde vara högst 50 meter. Det gick knappt att gå ned i berget på större djup innan man hade andra hjälpmedel att få bort vattnet.

Senare började man bryta och gå ned i berget alldeles invid gränsen till Kvistbro, som också var gräns för Bålbygodset, men man tog också upp två gruvor innanför Kvistbrogränsen, vilken var kronans mark.

Skräddarverkstaden i Södra Kärrgruvan, vid strykjärnet skräddarmästare Albert Lundström, sonen Ernst och dottern Hilda, omkr. 1932.

Det är troligt att godsets ägare då, även var delägare i hyttan och smedjan som i slutet av 1650-talet anlagts vid Svartåns utlopp ur sjön Lilla Björken, eftersom gruvarbetarna, såväl som hyttarbetarna, voro från både Kvistbro och Skagershult.

Enligt vad min far berättade så skulle den mark som den s.k. stora varphögen blev lagd på till stor del ha varit åkerjord, vilken hörde till det torp som vår släkt senare kom att arrendera. Som ersättning härför fick torparen istället en skogslycka i närheten av Guldsmedstorp.

Skräddarfamiljen Lundströms hus, Södra Kärrgruvan.
Det enda huset som finns kvar i Kärrgruvan idag.

Gruvan "Hästvind"

Ur den gruvan som ligger alldeles invid gränsen, på Skagershultsidan, togs all malm och varpsten upp, man hade då troligen övergett Herrgruvan.

Malmen och varpstenen vindades upp med en slags vind, dragen av hästar, gruvan kallades därför "Hästvind".

Från denna gruva anlades senare en stånggång, s.k. konst, som drev vattenpumparna. Detta var en anordning som uppfanns av Kristofer Polhem. Han föddes 1661 och dog år 1751, varför anläggningen torde ha gjorts i början av 1700-talet.

Vid Åråsbron grävdes en kanal, den s.k. hjulbäcken, från ån ovanför bron ned till sjön. Därifrån byggdes gruvkonsten, genom skogen, över bergen, fram till gruvan, "Hästvind". Konsten var byggd på stolpar, nedsatta i uppbyggda stenrösen. Lämningar av dessa rösen finnes ännu kvar, men äro numera svåra att hitta.

I kanalen var ett stort vattenhjul inbyggt i ett hus, det s.k. hjulhuset. Vattenhjulet drevs med underkraft, d.v.s. det var inget vattenfall. Vattenhjulet drog sedan stänger som ledade fram och tillbaka och överförde kraft till gruvan. Konsten gick dygnet runt. Utmed konsten gick en stig, konstgången. Ibland kunde det hända att en ledstång krokade av och pumparna stannade, då fick någon springa konstgången utföre och leta reda på felet och kroka på stängen igen.

På nätterna skulle alltid någon vara vid gruvan och gå vakt för att vara till hands om konsten krånglade. För var gång den stannade fick mannen som sprang ut och rättade till felet en jungfru brännvin (8,2 cl).

Det påstods att en del av dem som skulle vakta konsten ordnade så att någon bekant gick och krokade av en ledstång då och då, för att de skulle få litet brännvin.

Ett av de rösen där stånggången, "konsten", var förankrad.

I gruvorna tog man sig ner och upp på stegar, speciellt gjorda gruvstegar som var fastkrokade i varandra. Gruvorna skall enligt gamla påståenden vara nio steglängder djupa, varje steglängd var nio alnar, alltså ca 50 meter. ”Hästvind” däremot lär ha nått ett djup på hela 138 meter.

Man arbetade vid ljuset från bloss som man satte fast i bergväggarna, man eldade även vedbrasor här och där i gruvgångarna och arbetade vid ljuset från dessa.

Man använde svartkrut för sprängningen, längre tillbaka i tiden eldade man på sprängningsstället och hällde sedan kallt vatten på och sprängde berget på så sätt, men denna metod torde aldrig ha använts i Kärrgruvan.

Det påstods att malmkroppen var att likna vid en oxkropp, med huvud och fyra ben. Det lär ha varit god kvalité på malmen i Kärrgruvan, ett talesätt var att den kunde säga ”du” till dalkarlsmalmen, d. v. s. malmen från Dalkarlsberg. Malmen kördes till hyttan nere vid Lilla Björken.

Strax öster om gruvorna, efter vägen till Guldsmestorp, grävdes, i ett mindre kärr, upp en liten vattendamm, där man vattnade hästarna, det kallades "hästflyet" och kärret kallas fortfarande så, det är numera nästan helt igenväxt.

Under senare delen av 1700-talet hade bergsmän i Dormhyttelaget och Mullhyttelaget andelar i Kärrgruvan.

Uppgifter finns om utvinningen av malm på 1820-talet; år 1820: 230 ton, år 1824: 131 ton, år 1825: 129 ton år 1827: 187 ton och 1829: 190 ton.

I slutet av 1840-talet inträffade ett stort ras i en av gruvgångarna, det var under en middagsrast och som tur var så var alla arbetare uppe ur gruvan, så det var ingen som omkom, men massor av verktyg och redskap blev kvar därnere.

Eftersom man även förut hyst farhågor för ras och nu var rädd för att nya ras kunde inträffa, så beslutades att driften nu skulle upphöra. Malmbrytningen hade då pågått i ungefär 200 år.

Konstgången monterades ned och hjulhuset revs och alltsammans kolades upp.

En tidsepok var slut, men de vattenfyllda gruvorna och de stora varphögarna minner alltjämt om den tid då här varit arbete och verksamhet av rätt stor omfattning.

Mycket sten av varphögarna har under senare år tagits därifrån för att utgöra en del underlag vid vägbyggen.

Vägen Svartå Herrgård – Bäcklunda och vägen Svartå Herrgård – Laxå har till stor del underlag av sten från Kärrgruvan, liksom även en väg och brobygge vid Brostugan öster om Hasselfors.

Kolryssar vid hyttan i Svartå.

Den s.k. gruvskogen, där avverkningsrätten för gruv- och hyttdriften var skänkt av kronan under Drottning Cristinas tid, är numera i Hasselfors Bruks ägo, den inköptes av bolaget på 1960-talet.

Jag vill här också omnämna, att den gamla hjulaxeln som suttit i det stora vattenhjulet nere i hjulbäcken och där varit i gång i ca 150 år, och sedan, efter nedläggelsen, legat kvar där i ytterligare drygt 100 år, nu finns bevarad hemma vid Kärrgruvan.

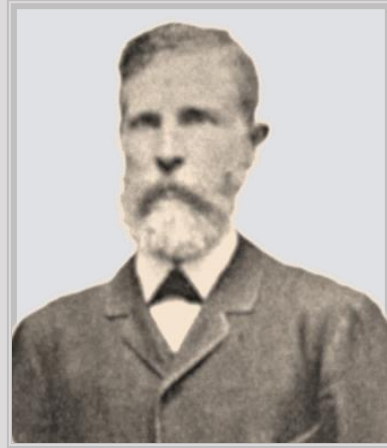
Den kom alltså inte med i kolningen men den har gått av i två delar och är ganska söndervittrad.

År 1969 tog vi upp den och fraktade den hem till Kärrgruvan. (Vattenhjulet nere i hjulbäcken var 10,7 meter högt.)

Varphögar vid Kärrgruvan.

Följande händelser har min Far Albert berättat

Skräddare Anders Lundström,
f. 1833

Omkring år 1865:

Anders och Augusta Lundström (Alberts far och mor) hade ju då flyttat tillbaka från Sörmland. Anders far och mor, Per och Chatarina, bodde kvar i Kärrgruvan.

Per hade gjort någon förseelse för, eller under Svartå Bruk.

Han blev kallad ner till Brukskontoret vid Svartå Herrgård för, som han förstod, att få spöstraff på den s.k. "röa bänken".

Brukskontoret var på den tiden i östra flygeln vid Herrgården, det var Svartås första Brukskontor.

Men Per var ju gammal då och Anders såg att hans far var rädd och nervös. Han sade då till honom: "Ni behöver inte gå ner till Herrgården, utan jag skall gå dit i Ert ställe".

Han gick dit på bestämd dag och bestämd tid. När han kom in på kontoret så var där bruksförvaltare Kjellmark och två bokhållare.

Bruksförvaltaren frågade barskt vad han ville. Anders svarade "Min gamle far är ju kallad hit för bestraffning, men han kommer inte utan jag kommer ner i hans ställe och om det är fråga om spöstraff så kan ni ju försöka att ge mej det istället, men först vill jag ge er en varning därför att så många är ni inte att ni duger till det". Det blev inget försök med spöstraff och inte heller något annat straff för hans far.

Skräddare Oscar Lundström, f 1857, Anders äldste son, 1934.

Nedanstående berättelse är också från mitten av 1860-talet:

Anders Lundström gick en vinterdag

från Kärrgruvan till Porla, han bar en fårkropp dit, den skulle alltså levereras den dagen. Det var mildväder men det hade fallit så mycket våt snö under natten innan, att det stundtals räckte över kängskaften. Under tiden han var borta så hade äldsta barnet, alltså Augusta Charlotta, min faster, blivit hastigt och illa sjuk. Hon var då omkr. 10 – 12 år gammal. Närmaste läkare fanns i Fjugesta. (Fjugesta har haft läkare sedan mitten av 1850-talet.)

Men detta var alltså omkring 30 år innan järnvägen Svartå – Örebro var byggd. Det var alltså ingen annan möjlighet för Anders än att gå till Fjugesta. Han gick alltså dit. Sedan han besökt doktorn och köpt ut medicinen på apoteket började han vandrigen hemåt igen.

Han hade söndagen förut varit med vid Kvistbro kyrka då en syster till honom begravdes. Nu var det en tro på den tiden, att om man besökte graven den närmaste tiden efter begravningen kl. 12 på natten så kunde man få tala med den avlidne om denne hade någon önskan som inte blev sagd innan han eller hon avled.

Farfar Anders kom nu att tänka på detta. Klockan var inte tolv när han kom till Kvistbro kyrka. Han stannade på vägen utanför kyrkogården och väntade där. Sedan strax före kl. 12 gick han in på kyrkogården och gick till hennes grav, där väntade han till klockan var tolv.

Då sade han högt och ljudligt: ”Om det var något som Du, (han sade här hennes namn) hade velat säga innan Du dog men inte han med, då ska Du visa Dej för mej och säga det till mej här”. Sedan stod han en stund och väntade, men allt var tyst, endast skatorna skrattade i träden däromkring.

Han gick alltså tillbaka ut till vägen igen och fortsatte vandrigen hemåt. Han gick alltså i det svåra väglaget, först till Porla och tillbaka, över 2 mil, därefter till Fjugesta och tillbaka, ca 5 mil, alltså sammanlagt mellan 7 å 8 mil.

Detta är vad min Far, Albert, har berättat och som hans far, Anders, har berättat för honom. Jag har härmed inte menat att allt detta var någon helt enastående prestation, han var givetvis inte ensam om att utföra lika stor möda eller ansträngning många gånger, men det visar hur hårt livet kunde vara på den tiden, ett oerhört slit och umbäranden, fattigdom och försakelse.

En klädeshandlare, Nyberg, i Örebro åkte en gång i månaden till Hasselfors och sålde tyger till kostymer och överrockar jämte alla slags tillbehör.

Farfar Anders handlade en hel del av honom men bruksherrarna köpte i regel sina tyger och tillbehör själva.

Nu hade bruksförvaltaren Ernst Christiernsson och hans bror, Hjalmar, köpt tyg och tillbehör till var sin kostym.

De skickade bud till Gruvan att Farfar skulle komma ner till dom och ta mått. Men det var under slåttertiden så att han hade inte haft tid att gå ner till Hasselfors.

Så en dag kommer de båda Christiernsönerna till Gruvan.

Farfar var inte på skräddarverkstan så de frågade Farmor om inte Lundström var hemma.

”Jo, sa hon, han är hemma men han håller på med slåttern, men jag skall skicka en pojke efter honom”.

Farfar höll just på och slog gräset i skogslyckan norr om stugan.

När han fick höra att Christiernsönerna hade kommit så förstod han att de var arga för att han inte hade kommit till Hasselfors som de skickat bud om.

Han gick hem, när han kom in på verkstaden så hade de, innan han kom, plockat upp tyg och alla tillbehör och lagt upp det i en rad på skräddarbordet.

De satt på soffan, men när farfar kom in så reste sig bruksförvaltaren och röt till: ”Vad är det här, Lundström lyder ju inte order”.

Farfar hade ett sätt att ibland kunde han tåla nästan vad som helst, men ibland behövdes endast ett ord och det tände ögonblickligen och då var han inte att leka med.

Så var det nu.

”Lyder jag inte order, har jag skrivit något kontrakt med er, förresten vad är det för skit som ligger här på bordet,” – han tog inte i det, men vig som han var, så med ena foten rakade han ner alltsammans på golvet – ”ställ så ni plockar upp det där och försvinn härifrån, men det skall ske fort.”

De kröp på golvet och rakade ihop alltsammans så gott de kunde, fick papperet om och gick genast därifrån.

De kom ner till Hasselfors och talade om att de hade varit vid Kärrgruvan men Lundström var full så det gick inte att tala med honom.

Bruksförvaltare
Ernst Christiernsson
och hustrun Elin,
Åminne, Hasselfors.

Han fick sina sex kronor, men med otacksamhet för allt arbete han utfört.

Arbetsbok från
Lundströms
Skrädderi

Som jag förut nämnt så handlade Farfar en hel del av klädeshandlare Nyberg från Örebro. Han hade en gång varit ner till Hasselfors och köpt upp en del tyger och tillbehör, han hade två stora paket att bära när han gick hemåt.

Han bar dom i ett rep över nacken, alltså ett på var sida, och med ett rep över bröstet som höll det andra på plats.

Det var på senhösten och väldigt mörkt när han gick hemåt.

När han kom upp till Sundsjö vägskaal så stod där två storväxta, för honom okända karlar. De frågade honom hur mycket klockan var. (Det var på den tiden typiskt att en ensam vandrare kunde bli överfallen och fråntagen klockan.)

Farfar förstod på deras uppträdande, och sättet att fråga, att deras mening var att ta klockan ifrån honom när han skulle ta upp den. Han var ju liksom inkopplad i sina rep, och därför svarade han att han inte hade någon klocka.

De frågade då om han var rädd för att ta fram klockan.

”Skulle jag vara rädd för att ta upp klockan om jag hade någon. Nej då kan ja tala om för er, att om ni är två eller fyra så skulle ja inte vara rädd för då.”

Men saken var den att han kände sig osäker därför att han var liksom låst av sina rep. Han gick och de följde med, men han gick med beräkning på högra sidan av vägen.

Han räknade ut en plan.

Detta var i slutet på 1860-talet, så hans föräldrar bodde ju då vid Stensmossen. När de kom fram dit så tog han tvärt av på vägen in till deras stuga.

De bägge karlarna ropade efter honom och han svarade att han bara hade ett ärende in där, men att de skulle vänta ute vid vägen om de ville ha sällskap längre.

Han gick alltså in till sin far och mor och talade om som det var och sade att ”nu lämnar jag paketen här, dessa hämtar jag imorgon.” När han så skulle gå ut igen, så sa hans far Per

”Ja ska gå med dej ut te vägen så ska vi slå ner di där bägge.”

Men Farfar svarade att: ”Dä ska Ni inte göra, nu när jag är lös och ledig och inte har något att bära så klarar jag av de där bägge själv, de får sen vara vilka som helst.”

När han kom ut så ropa han och fråga om de var kvar, men inget svar, han fortsatte vägen hemåt och ropade flera gånger att de skulle vänta för: ”Nu ska ni få veta vad klockan är slagen”, men det var tyst, han gick hela vägen hem till Gruvan utan att varken se eller höra dom.

På sommaren när det var soliga och varma dagar så brukade vi samla ihop handsyning i skrädderiarbetet och gå ut och sätta oss att sy dessa, så har jag själv gjort många gånger. Så gjorde också Farfar Anders.

En gång när han satt och sydde under den stora oxeln bakom stugan så fick han plötsligt höra att någon skrek uppe vid Gruvstugan: "Nu ramla han i gruvan". Farfar trodde det var något av barnen där som hade ramlat i gruvan, han slängde arbetet ifrån sej och sprang allt vad han förmådde dit upp.

När han kom dit så satt en käring i en stor bosskorg vid kanten av gruvan, som är mitt framför stugan, ett rep var bundet i korgen och en annan käring stod och höll i repet och skulle fira ner korgen med käringen i gruvan.

Farfar fick tag i båda två och slängde undan dom. Nere i gruvan var en griskulting som simmade runt, det var den de tänkte ta upp på det sättet att en käring skulle sitta i korgen och försöka fånga grisen och den andra skulle hålla i repet och sen dra upp henne med grisen, det är ju branta bergväggar och de hade troligen kommit att drunkna båda två.

Farfar fick fatt på en stång och band fast den i korgen och sköt ner den i gruvan och lyckades också med att få grisen i korgen och lyfte upp den.

Han räddade, inte bara grisen, utan helt säkert också två människor från att drunkna.

Yrkesfiskare August Svensson med Ivar Pettersson vid årorna.

Det var flera gånger bråk om fisket nere i ån med fiskare Svensson i Båtvik (far till Helge Svensson). Det finns flera historier om detta men jag skall här berätta en av dem.

Det var omkr. år 1890, Svensson kom en dag och satte i land med båten vid Fagersand. Han gick upp till bonden i Fagersand, Söderberg (han var släkt med honom).

När han kom in sa han: ”Nu har jag varit ute på sjön sen klockan fyra i morse och nu ska jag lägga mej och sova en stund, men ni ska väcka mej om en timme för då ska jag ro upp i ån och kasta upp all fiskredskap för Lundström”.

Han lade sej och somnade genast. Söderberg sa då till sin hustru Lovisa, att hon skulle gå till Gruvan och tala om detta så att de skulle hinna att gå ner till ån och ta upp redskapen innan Svensson kom.

Som jag förut har nämnt så var i regel alltid någon av mina farbröder hemma och hjälpte sin far i skrädderiet, och just nu var Emil hemma.

Lovisa gick ju alltså till Gruvan med beskedet att Svensson skulle komma och kasta upp deras fiskeredskap.

Farfar ville att de skulle gå ner till ån och ta upp redskapen men Emil sa till Lovisa: ”Ni ska ha tack för att Ni har gått hit och talat om detta men hälsa te Svensson ifrån mej, att nån fiskredskap tar vi inte upp men hälsa till honom att jag ska möta honom upp i ån när han kommer”.

Lovisa var tillbaka i Fagersand inom en timme.

Söderberg väckte Svensson, – jo – nu skulle han ro upp i ån, men då sa Söderberg till honom: ” Jag tyckte det var synd att du skulle kasta upp fiskredskapen för Lundström, så jag sa till Lovisa att hon skulle gå till Gruvan och tala om det så att de skulle hinna att ta upp redskapen själva, men nu är det hälsningar till dej från Emil att nån fiskredskap kommer inte att tas upp men att han ska möta dej uppe i ån när du kommer”.

Svensson svor, han gick ner till sjön och satte ut båten, men han rodde åt söder, mot Båtvik. Emil var nere på ån och väntade länge men Svensson kom alltså inte.

År 1857 inrättades vid Rastorp, Ågrena och Porla s.k. ”skolstationer” med undervisning i tre månader om året på vardera stället. Vid Rastorp var ett rum i bondstugan inrättat till skollokal (ganska primitivt). Skolan vid Lugnet byggdes 1868. Även efter Lugnets skolas tillkomst så fortgick undervisningen som tidigare, tre månader på vardera stället.

Den förste folkskolläraren vid Lugnet var Brynolf Frodin, han var från Stockholm. Han bodde alltså vid Lugnet men när skolan pågick i Ågrena eller Porla brukade han ro över Toften. Vid en sådan färd drunknade han den 7 september 1878.

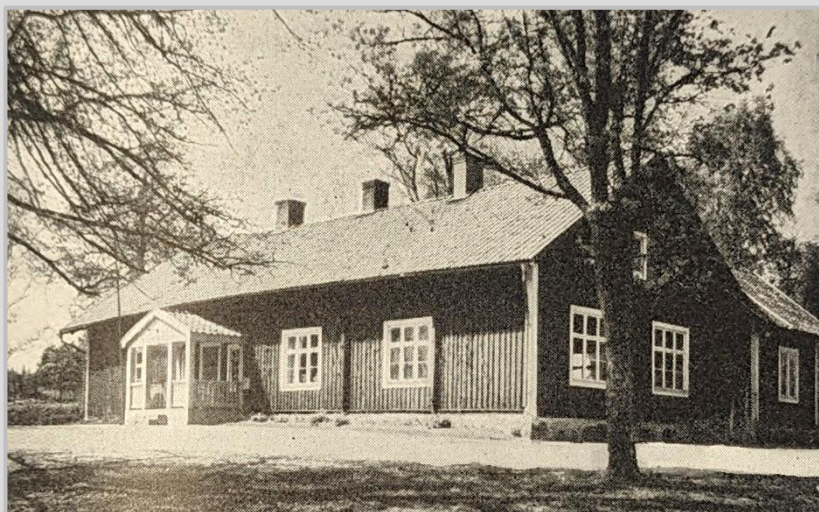
Den andre läraren vid Lugnet hette Algot Hallqvist. Den tredje folkskolläraren var Vilhelm Högmark, han var lärare där från 1883 till 1910, och nu ska jag komma till vad min far berättat.

Det var ju brukligt med skolaga, lärarna fick fritt aga barnen efter gottfinnande. Högmark var känd för att bruka aga alldeles för hårdhänt. Han slog en gång en pojke från Ängatorp så hårt och hänsynslöst att pojken dog några dagar efteråt men det blev ingen efterräkning för skolläraren.

Så skulle min far börja skolan. När han nu skulle börja skolan så gick hans bror, Emil, till Högmark vid Lugnet.

Han sa till honom: ”Nu ska min yngsta bror börja skolan och nu talar jag om för dej Högmark att det första pojken kommer hem och säger att du har slagit honom, då går jag hit till Lugnet, och då kommer jag att ta hand om dej Högmark på det viset att då kommer du aldrig att hålla någon mer skoldag, så nu vet du vad du har att rätta dej efter”.

Högmark gjorde aldrig min av att tillgripa någon aga för min fars del under hela hans skoltid.

Lugnets skola, uppförd 1868

Min far och hans bröder, Oskar och Alfred, besökte en utställning i Stockholm, jag har glömt vilket år detta var.

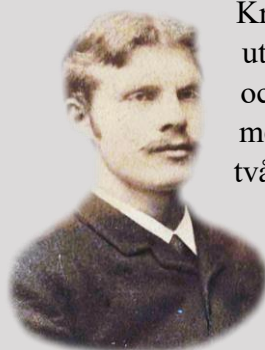
När de var där så sa Alfred att de skulle följa med honom så skulle han visa dom en krog i Gamla stan där deras bror, Emil, en gång slog till en polis så han hamnade på andra sidan gatan.

Alfred berättade hur det gick till. Han och Emil arbetade då i Stockholm båda två. En söndag satt de på en krog i Gamla stan. När de suttit där en stund så kommer en stor kraftig karl, en riktig bustyp, in på krogen. Han gick från bord till bord och utan vidare tog supar från andra kroggäster, han var tydligen både okänd och fruktad, ingen vågade säga nånting eller opponera sig.

Alfred och Emil satt och tittade på det där. ”Så säger Emil: Nu ska ja ställa upp en sup så får vi se om han kommer hit”. Han närmade sej dem mer och mer, och mycket riktigt kom han fram till deras bord och tog supen som Emil hållt upp.

Emil reser sej, - jag återger här Alfreds egna ord när han då berättade detta: ”Nog har jag vid flera tillfällen sett, och visste vad Emil dugde till, men jag trodde ändå inte att han hade sådana krafter, så otäckt som han slog till den där busen det har ja allri sett förut. Han hamna i andra änden av kroglokalen, han rev med sig stolar och bord, det blev en gata genom hela lokalen.

Emil Lundström,
f. 1867

Krögaren, det var en kvinnlig krögare, sprang ut i porten och ropade på polis. Vi rusade upp och sprang för att komma undan polisen, men just i ingången till krogen kom där redan två poliser, Emil sprang före, och utan att stanna slog han till den förste polisen så han gjorden en luftfärd tvärs över gatan och slog sej i husväggen på andra sidan. Den andre polisen kom väl av sej och vi fortsatte springa och i gränderna kom vi undan, vi försvann och polisen fick inte fatt på oss.”

Det finns flera historier om min farbror Emil, av liknande art men det får räcka med denna.

Han reste ju senare till Amerika, och av hans brev därifrån, på sista tiden, framgår att han blev religiös.

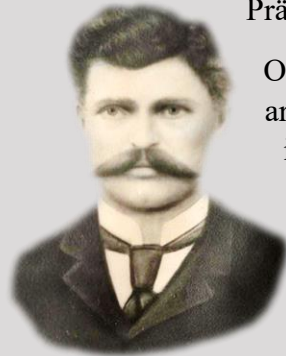
Han dog i Amerika den 27 januari 1912 endast 45 år gammal.

Som jag förut har nämnt så blev ju alla mina farbröder skräddare, men när Axel, som var näst äldst, hade slutat skolan och alltså skulle börja arbeta så hade han ingen lust för att börja sy, han hade då ingen lust för att lära till skräddare.

Han gick till Kvarnåsen, till skogvaktare Rundqvist, och hörde efter om han kunde få hugga i skogen. Han fick löfte att få börja omedelbart och hugga kolved emellan Gruvan och ån.

På morgonen dagen därpå gick han till skogen och började hugga, men efter endast en stund så högg han sej i ena benet så illa att han knappast kunde ta sej hem.

Någon läkare var det inte tal om att anlita utan Farmor skötte om såret. När det blev så pass bra att han kunde, så satte han sig på skräddarbordet och började sy, han gick alltså aldrig tillbaka till skogen mer. Han lärde alltså så småningom till skräddare. Han blev med tiden den skickligaste i yrket av alla sina bröder. Han blev s.k. "svartskräddare", d.v.s. att när han, liksom bröderna, var ute och hade kondition i olika delar av Sverige så sydde han endast Frackar, Bonjourer, Jacketter, Smokingar och Prästrockar.

Axel Lundström
f. 1860

Om han kom till ett skrädveri och det fanns arbete men endast kavajer så tog han det inte, då fick det vara.

Han och Emil reste sedan till Amerika, det var den 12 augusti 1892.

Ingen av dem hade eget skrädveri där utan arbetade i skrädverifirmor.

I en firma i Milwaukee gjorde Axel ett mästerverk som är värt att inom släkten

gå till historien. Firman skulle sy en frack, som reklam, till världsutställningen i Chicago.

Axel åtog sej att sy fracken, en svart frack, men han sydde den på ett sätt som inte firman hade räknat med.

Han sydde för hand, inte ett enda maskinstygn, vartenda stygn för hand, men med vitt silke, utan att ett enda stygn syntes, utan att dra i sömmar och stofferingar.

Fracken tog första pris på världsutställningen i Chicago år 1898. Vi vet inte, men frågan är väl om någonsin någon inom yrket gjort maken till detta mästerverk.

Han som tänkte sig bli skogsarbetare blev istället en av de skickligaste inom skrädveriyrket.

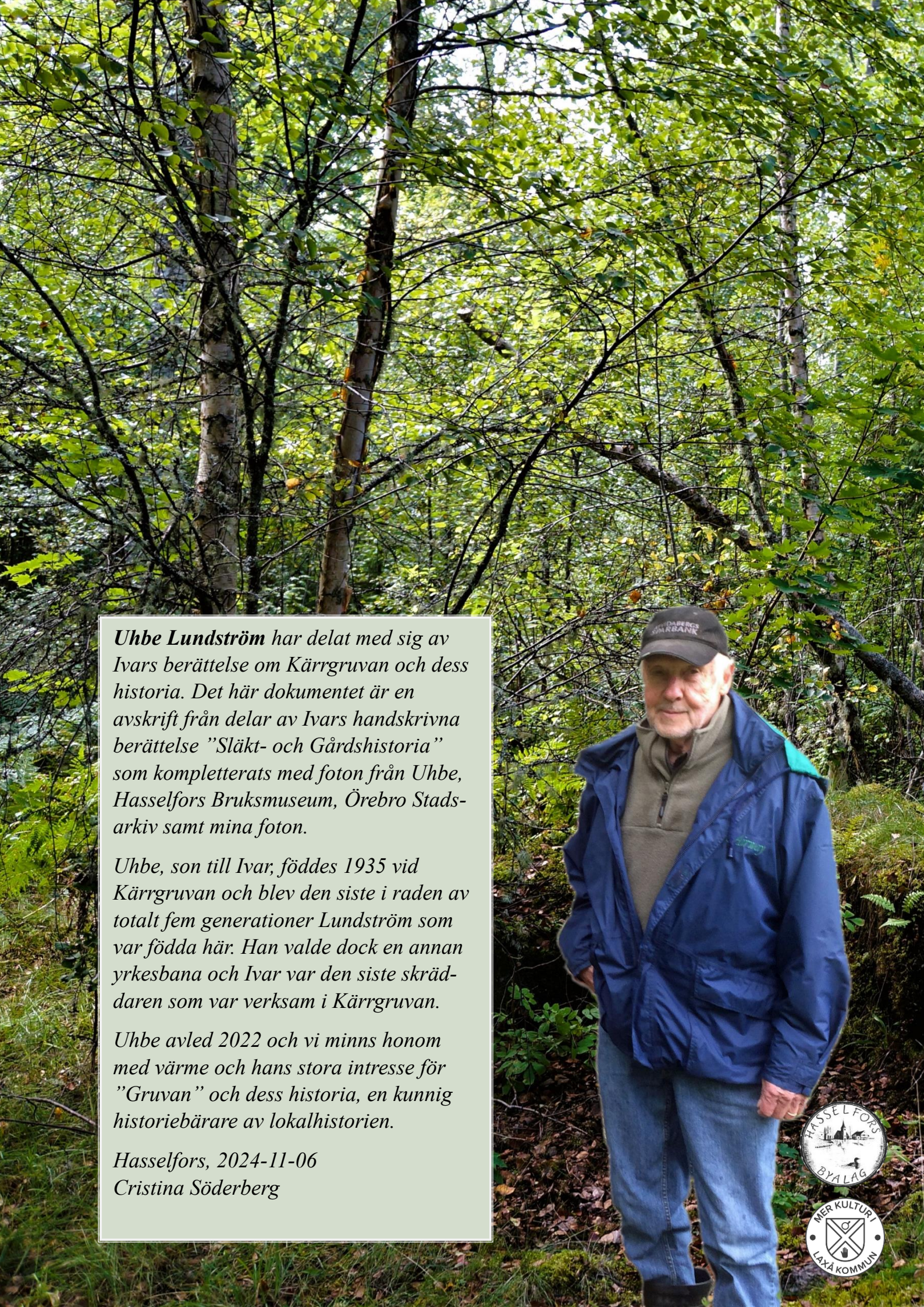
Transport. 1384,50

Gränstorp David karaj	14,00
Stenmassen Hjalmar byxor	17,50
Dotter en Björk Kappa	7,25
Dotter Grängen kostym	17,50
år 1903. Summa kronor. 1437,75	
1904. Svartgöback G. Karlson väst	3,75
Kärrgrufvans skrädderarbok	50,00
Svarta F. Björn kostym	46,00
Dotter G. Schel kostym	46,00
Grön Carl. kostym	18,00
Dotter Gustaf rock & väst	18,25
Marlörp en rock	4,70
Tegerfors G. A. Carlsson byxor	9,00
Otto Falkenberg kostym	40,00
Lara A. Mellqvist byxor	12,00
Hasselfors Edvin Erik. byxor	5,00
Svarta Björn kostym	46,00
Dotter Oskola Björn kostym	27,50
Albro A. M. Mellqvist kostym	35,00
Svarta. Aron Alf. byxor	10,00
Hasselfors Axel Tideman kostym	34,00
Lara A. Mellqvist kostym	28,00
Björns. Adolf byxor	5,50
Hasselfors Edvin Tideman kostym	10,75
Dotter Frano. " byxor	9,00
Dotter Carl. " byxor	8,75
Svarta Nils Johan. kostym	13,45
Albro Albert Mellqvist kostym	30,00
Svartgöback G. Carlsson väst	2,00
Hasselfors Halald. byxor	19,00
Dotter Edvin. " kostym	19,00
Dotter G. Tideman. " kostym	16,50
Transport	561,65

Transport

561,65

Svarta Otto Alström kostym	19,00
Dotter Ivar Andersson kostym	8,00
Tegerfors G. A. Carlsson kostym	33,00
Björns. Adolf rock & väst	14,00
Stenmassen Axel karaj	17,50
Svarta G. Hylund kostym	9,50
Botckäcker Oskar kostym	31,00
Svarta Carl Olofson kostym	13,45
Hjertens Edvard kostym	2,00
Hasselfors Fritz Alberg kostym	13,00
Grön Carl. rock & väst	16,00
Numba Oskar Olofson kostym	37,00
Lara A. Mellqvist kostym	42,00
Hasselfors Oskar Johan. kostym	39,00
Dotter Lina Tideman kostym	35,00
Dotter Johan Erikson kostym	6,50
Svartgöback Otto Falkenberg kostym	33,00
Björns. Johan byxor	8,00
Rosentund Gustaf kostym	45,00
Tegerfors Gustaf Tideman kostym	38,00
Tegerfors Oskar Tragg kostym	19,00
Tegerfors Carl Emilberg kostym	38,00
Svartgöback Emil. byxor & väst	11,50
Hasselfors Rangar Edgren kostym	35,00
Grön. Skogvacklaren kostym	37,00
Svarta Albin Johansson kostym	40,00
Kärrgrufvans A. Mellqvist kostym	20,00
Otto A. M. Mellqvist kostym	39,00
Tegerfors G. A. Carlsson byxor	6,00
Hasselfors. Edgren. byxor	9,00
Larsbo. Leander. byxor	6,00
Svarta A. Erikson byxor	5,00
Dotter Carlsson byxor	9,50
Svartgöback Olof rock & väst	22,00
Transport	1320,60

Uhbe Lundström har delat med sig av Ivars berättelse om Kärrgruvan och dess historia. Det här dokumentet är en avskrift från delar av Ivars handskrivna berättelse "Släkt- och Gårdshistoria" som kompletterats med foton från Uhbe, Hasselfors Bruksmuseum, Örebro Stadsarkiv samt mina foton.

Uhbe, son till Ivar, föddes 1935 vid Kärrgruvan och blev den siste i raden av totalt fem generationer Lundström som var födda här. Han valde dock en annan yrkesbana och Ivar var den siste skräddaren som var verksam i Kärrgruvan.

Uhbe avled 2022 och vi minns honom med värme och hans stora intresse för "Gruvan" och dess historia, en kunnig historiebärare av lokalhistorien.

*Hasselfors, 2024-11-06
Cristina Söderberg*

